

1. Баран В.К., Даниленко В.М. Україна в умовах системної кризи (1946-1980-і рр.). – К., 1999. – 304 с.; Баран В.К. Україна: новітня історія (1945-1991 рр.). – Львів, 2003. – 670 с. Кравченко Б. Соціальні зміни і національна свідомість в Україні ХХ ст. – К., 1997. – 423 с.; Баран В.К. Україна після Сталіна. Нарис історії 1953-1985 рр. – Львів, 1992. – 124 с.; Шаповал Ю. Людина і система (Штрихи до портрета тоталітарної доби в Україні). – К., 1994. – 270 с.; Шаповал Ю. Україна ХХ століття: Особи та події в контексті важкої історії. – К., 2001. – 560 с.; Шаповал Ю. У ті трагічні роки. Сталінізм на Україні. – К., 1990. – 141 с.; Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953. Кн.1. – К., 1994. – 432 с.; 2. Зубкова Е.Ю. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945-1953. – М., 1999. – 229 с.; Борисов А.Г. "Новый человек" – гомо советикус: и миф, и реальность / А.Г.Борисов. – Саратов, 1994. – 25 с.; Геллер М. Машина и винтики. История формирования советского человека. – М., 1994. – 335 с.; Романовский Н.В. Лики сталинизма. 1945-1953 рр. – М., 1995. – 227 с. 3. Арндт Х. Истоки тоталитаризма. – М., 1996. – С.7; 4. Довженко О. Щоденник // О.Довженко. Зачарована Десна. Україна в огні. Щоденник. – К., 1995. – С.387; 5. К вопросу об истоках "холодной войны". К вопросу из телеграммы в делах США в Москве Дж.Кеннана в государственный департамент США от 22 февраля 1946 г. // Антология мировой политической мысли. В 5 т. Т.V. – М., 1997. – С.394; 6. Баран В.К. Україна: новітня історія (1945-1991 рр.). – Львів, 2003. – С.33. 7. Абраменко Л. Попіл розстріляних і замучених стукає в наші серця // Вітчизна. – 1998. – № 3/4. – С.21; 8. Шаповал Ю. У ті трагічні роки. Сталінізм на Україні. – К., 1990. – С.128; 9. Зубкова Е.Ю. Послевоенное советское общество: политика и повседневность. 1945-1953. – М., 1999. – С.137; 10. Державний архів Вінницької області (далі – ДАВО). – Фонд 87. – Оп.4. – Спр.441. – Арк.27; 11. Там само. – Ф.136. – Оп.13. – Спр.99. – Арк. 102; 12. Державний архів Хмельницької області (далі – ДАХО). – Фонд 487. – Оп.4. – Спр.1214. – Арк.24; 13. Там само. – Арк.26; 14. Там само. – Арк.24; 15. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Фонд 1. – Оп.24. – Спр.2743. – Арк.44-77; 16. ДАВО. – Ф.136. – Оп.27. – Спр.185. – Арк.4; 17. Бурлака І. Вони боролись за незалежність // Літинський вісник. – 1994. – 23 серпня. – С.2. 18. Бабій В. У 16 років – смертна кара за Україну // Подоля. – 1997. – 6 вересня. – С.2; 19. ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.24. – Спр.1718. – Арк.36-41; 20. Там само. – Спр.2736. – Арк.115; 21. Літопис УПА. Нова серія. Т.3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959 рр. – Київ – Торонто, 2001. – С.652; 22. Мемуари Никити Сергеевича Хрущева // Вопросы истории. – 1992. – №2/3. – С.79.

Д.О.Мельников

РЕАЛІЗАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ (90-і РР. ХХСТ.)

Одним з важливих пріоритетів розвитку сучасної України є реалізація державної молодіжної політики. Її успішне здійснення в значній мірі залежить від аналізу роботи, критичної оцінки діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, суспільних інститутів у 90-і рр. ХХ ст. З погляду сьогодення минуле десятиріччя – період недавній. Разом з тим проблема реалізації регіональної молодіжної політики в цей час, на думку автора, є актуальною для дослідників з деяких міркувань, а саме: минуле десятиріччя – період утворення та становлення незалежної української держави; в цей період закладалися основи державної молодіжної політики в країні і, зокрема, на регіональному рівні; це період пошуку спроб і помилок, який завжди є цікавим для дослідників. Як відбувався цей процес, які були проблеми в реалізації молодіжної політики на місцях – цікавить не тільки істориків, але і політологів, правників, соціологів, педагогів, всіх тих, хто безпосередньо займається проблемами розвитку сучасної молоді.

В 90-і роки зусиллями багатьох суб'єктів державної влади, суспільних інститутів та молоді було зроблено чимало для соціального становлення молоді, залучення її до управління державними і суспільними справами. Разом з тим широкий аспект програм, проектів щодо соціалізації молоді ще не є показником їх успішної реалізації. В минуле десятиріччя молодь, так як і інші прошарки населення країни, опинилася в досить скрутному стані. Значна її частина не мала роботи, існували проблеми з набуттям освіти. В молодіжному середовищі росла злочинність, наркоманія. Тисячі юнаків та дівчат в пошуках кращої долі залишали Україну, виїжджали за кордон. Незважаючи на те, що державні органи влади, органи місцевого самоврядування проводили певну роботу з молоддю, зменшити

показники негативних проявів у молодіжному середовищі в минулому десятиріччі не вдалося.

З погляду на це виникає необхідність зробити аналіз діяльності органів державної влади і управління щодо реалізації молодіжної політики в регіонах України з тим, щоб ті форми і методи роботи, які давали позитивні результати, розвивати, а ті, що не витримали перевірку часом, відійшли в історію.

Проблема розвитку молодіжної державної політики в країні, реалізації її на регіональному рівні, за винятком декількох праць науковців, ще не стала предметом для глибокого дослідження вченими України. На початку 90-х років зробив спробу аналізу початкового етапу формування в незалежній Україні молодіжної політики М.Головатий, підготувавши монографію „Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення”¹. Зроблена спроба дослідити, показати форми і методи, проблеми реалізації державної молодіжної політики на регіональному рівні в працях М.Перепелиці², Я.Немерівського³, О.Кузьминця, В.Погорілко⁴, в щорічних доповідях Державного комітету України у справах сім’ї та молоді, Державного інституту проблеми сім’ї та молоді при Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України⁵. На жаль, у вище зазначених працях, крім роботи М.Перепелиці „Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект)”, проблема, яку досліджує автор цієї статті, висвітлюється фрагментарно.

Наукова новизна статті полягає в тому, що її автор робить спробу розширити предмет дослідження теми, прагне визначити пріоритетність напрямків органів державної влади щодо реалізації молодіжної політики в регіонах України, ставить питання про впровадження нових форм і методів в цій роботі.

Унітарність української держави визначила спільні принципи, функції, форми і методи в реалізації молодіжної політики в усіх регіонах. Ця політика була окреслена ще на початку 90-х років. В Декларації „Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні”, яка була прийнята Верховною Радою України в грудні 1992 р., зазначається, що державна молодіжна політика – це системна діяльність держави у відносинах з особистістю, з молоддю, молодіжним рухом, що здійснюється в законодавчій, виконавчій, судовій справах і ставить за мету створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов та гарантій для життєвого самовизначення, інтелектуального, морального, фізичного розвитку молоді, реалізації її творчого потенціалу як у власних інтересах, так і в інтересах України⁶.

Враховуючи те, що Україна є унітарною державою, основні програмні наміри, цілі і завдання щодо реалізації молодіжної політики в різних регіонах були єдиними. Разом з тим, враховуючи історичні передумови, специфіку економічних, політичних, культурних чинників, демографічну ситуацію, державна політика щодо молоді мала свої регіональні особливості. В щорічній доповіді Державного комітету України у справах сім’ї та молоді та Державного інституту проблем сім’ї та молоді при Президентові України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України „Про становище молоді в Україні” вказано, що ця політика пройшла кілька періодів свого становлення. Перший період припадає на 1991 – лютий 1993 рр. Саме цей період характеризувався значною політизацією молоді, відсутністю необхідної бази, усталених поглядів на державну молодіжну політику в більшості депутатів, керівників органів виконавчої влади та й у самих молодіжних працівників, браком досвіду її реалізації в нових умовах. На цьому етапі розпочинається створення органів державної виконавчої влади, на котрі була покладена відповідальність за реалізацію державної молодіжної політики на місцях.

Другий період, який охоплював час з березня 1993-го до половини 1996 р., характеризувався як період пошуку та налагодження системи реалізації регіональної державної молодіжної політики на тлі подальшого погіршення становища молоді. В цей же період відбувалося розширення сфери діяльності молодіжних структур. В значній мірі цьому сприяли прийняті Верховною Радою України Декларації „Про загальні заходи державної молодіжної політики в Україні” (грудень 1992 р.) і Закону „Про сприяння соціальному

становленню і розвитку молоді в Україні” (лютий 1993 р.).

Прийняттям Конституції України, активізацією молодіжного руху та формування механізму реалізації регіональної молодіжної політики характеризується третій період (друге півріччя 1996-го – 2001р.)⁷. В цей період був сформований центральний апарат Міністерства сім'ї та молоді, утворено Республіканський комітет у справах сім'ї та молоді Автономної Республіки Крим, управління у справах сім'ї та молоді обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, відповідні відділи районних держадміністрацій, міськвиконкомів.

Періодизація регіональної молодіжної політики тільки узагальнює широкий масштаб роботи, яку проводили державні органи, молодіжні організації в Україні. Але вона не розкриває їх безпосередню діяльність на місцях. Крім того, при узагальнюючій характеристиці періодів розвитку регіональної молодіжної політики не було б помилкою вказати і на серйозні проблеми, які прослідковувалися в цьому процесі. Від цього характеристика періодів молодіжної політики була б вагомішою.

Координацію дій щодо реалізації регіональної молодіжної політики в країні взяли на себе Комітети у справах молоді (згодом управління у справах сім'ї та молоді обласних та відділи районних адміністрацій), які були утворені при виконкомах обласних, місцевих та районних Радах народних депутатів. В їх завдання входило: захист інтересів молоді в державних та громадських організаціях; розробка пропозицій щодо формування на місцях молодіжної політики; пропаганда молодіжного руху; кооперування зусиль місцевих органів державного управління, громадських організацій, підприємств та установ по здійсненню молодіжних програм тощо.

Слід підкреслити, що перші кроки по реалізації державної молодіжної політики в регіонах України були обнадійливими. З представників обласних управлінь у справах молоді, державних та громадських організацій були створені спеціальні групи, які, враховуючи специфіку регіонів, підготували власні концепції реалізації молодіжної політики. Як правило, їх затверджували обласні Ради народних депутатів або обласні виконавчі комітети.

В деяких областях перед тим, як підготувати й прийняти концепції молодіжної політики, проводились соціологічні дослідження в молодіжному середовищі. Така робота зокрема була проведена в листопаді – грудні 1994 р. в Луганській області. А вже в березні 1995 р. рішенням облвиконкому „Про стан справ у молодіжному середовищі та хід реалізації державної молодіжної політики в Луганській області” була затверджена „Програма реалізації державної молодіжної політики в Луганській області на 1995 – 1996 рр.” Програмою було передбачено ведення щорічного заслуховування питань про становище молоді в області, висвітлення молодіжних проблем в засобах масової інформації, організацію наукового забезпечення молодіжних програм, створення обласного центру творчої молоді тощо.

Досить активно в області працював Луганський інститут проблем молоді. Його основними замовниками були комітет у справах молоді облдержадміністрації, комітети у справах молоді міських та районних виконкомів, фірми та підприємства міста Луганська. При інституті працювала економічна школа молодих підприємців. Як правило, це була безробітна та малозабезпечена молодь, воїни, що звільнилися в запас, інваліди тощо.

З травня 1995 р. в області на базі одного з дитячих оздоровчих таборів було створено оздоровчий молодіжний центр „Сонячний”. Тільки за літній період 1995 р. в цьому центрі було оздоровлено біля півтори тисячі дітей пільгових категорій із Луганської, Донецької та Харківської областей.⁸

Не стояли осторонь молодіжних проблем обласні державні адміністрації. Вони брали участь у підготовці концепцій молодіжної політики, виділяли кошти на молодіжні проекти. Так, на початку 90-х років з річного бюджету Дніпропетровської області на проблеми молоді в регіоні було виділено один мільйон карбованців. Третина цієї суми була направлена на створення обласного міжвідомчого центру соціального і правового захисту молоді, створення консультативно-інформаційних служб і науково-дослідних лабораторій.

Фінансова допомога державного органу Комітету у справах молоді області допомогла йому швидко взятися за справу, розпочати реалізацію молодіжних проєктів. Крім того, молодіжний центр почав самостійно займатися виробничо-комерційною діяльністю, заробляти гроші, щоб тим самим прискорити виконання молодіжних програм.⁹

Реалізація регіональної молодіжної політики не могла бути успішною без урахування політичних традицій, особливостей молодіжного руху, політичних та громадських уподобань молоді. За приклад візьмемо Донецьку область, в якій майже чверть загальної кількості молодіжних організацій мали загальнодемократичне та соціал-комуністичне спрямування, а національно-демократичні та національно-радикальні молодіжні формування були розвинуті недостатньо.

По-іншому політично зорієнтованою була молодь західних регіонів України. Молодіжні організації відстоювали національно-демократичні ідеї, підтримували в своїй діяльності політичні партії цього спрямування. Все це не могло не вплинути на зміст регіональної молодіжної політики, шукати свої форми і методи її реалізації.

Враховуючи, що в західних регіонах України авторитет молодіжних організацій серед молоді був високим, державні органи влади і управління, органи місцевого самоврядування використовували його у впровадженні молодіжної політики. Наприклад, у Тернопільській області, крім залучення до співпраці з органами державної влади десятків зареєстрованих громадських молодіжних та дитячих організацій різних рівнів, свій посильний внесок робили масово існуючі (ними було охоплено близько 40% молоді) органи молодіжного самоврядування за місцем проживання, навчання, праці.

Значна кількість молодіжних організацій у Львівській області (на кінець 90-х років там було понад 220 молодіжних організацій, в т. ч. 67 обласних, членами яких були 7–8% молоді регіону) зумовлювала потребу тісної співпраці з ними. У регіоні всі значні молодіжні заходи проводилися за участі чи підтримки молодіжних організацій. Це було характерне і для Івано-Франківської області.¹⁰

Деякі інші орієнтири щодо проведення державної молодіжної політики були в Автономній Республіці Крим, Донецькій області. На відміну від західних областей, в яких використовувався потенціал молодіжних громадських організацій, на Донбасі і в Криму здебільшого створювалися неприбуткові державно-громадські молодіжні структури. Так, Донецьким управлінням у справах сім'ї, молоді і туризму та його попередниками з цією метою були створені структурні підрозділи, що фінансувалися з обласного бюджету і були виконавцями молодіжної політики за конкретними напрямками. На 1 вересня 1999 р. тут діяло дев'ять таких підрозділів.¹¹

Свої особливості щодо реалізації державної молодіжної політики мали міста Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ. Будучи в країні головними освітніми центрами, де була сконцентрована значна кількість молоді, яка навчалася, міські органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування використовували різні форми і методи роботи з молоддю. За приклад можна взяти місто Київ. Частка молоді в структурі населення міста була однією з найвищих в Україні. Висока концентрація молоді була в галузях фінансування, кредитування, страхування у сфері побутового обслуговування, охорони здоров'я та торгівлі. В столиці була зосереджена велика кількість студентства (на кінець 90-х рр. майже 200 тис. осіб). Це визначало в якійсь мірі напрямки роботи органів місцевої влади та самоврядування щодо реалізації молодіжної політики. Зокрема в місті діяла програма оздоровлення студентів "Студентське здоров'я", проводились Дні молоді та студента, міжвузівський конкурс студентської пісні тощо. Державні органи влади, суспільні інститути турбувалися про те, щоб молодь Києва підтримувала контакти зі своїми ровесниками з інших країн. На базі табору "Сіверянин" у м. Алушта була проведена міжнародна табірна зміна лідерів учнівського самоврядування загальноосвітніх навчальних закладів Києва, членів Малої академії наук "Дослідник" та членів Міжнародного педагогічного клубу європейських столиць. У вересні 1999 р. у Київському палаці дітей та юнацтва відбулася міжнародна зустріч представників 12 країн учасниць Європейської асоціації установ вільного часу дітей

та молоді (понад 600 учасників). В цей же період у місті пройшов перший міжнародний ярмарок вакансій “Кар’єра”. На ньому шість недержавних організацій займалися працевлаштуванням молоді за кордоном.¹²

В кінці 90-х років помітилось деяке поліпшення в економічному розвитку країни. Проте в соціальному розвитку регіонів залишалися значні диспропорції. Це в якійсь мірі і зумовлювало пріоритетність у напрямках реалізації молодіжної політики на місцях. Наприклад, в Черкаській області одним з основних напрямків роботи виконавчої влади та органів місцевого самоврядування була робота з сільською молоддю. В області велася систематична підготовка керівників структурних підрозділів з реалізації молодіжної політики, з питань удосконалення форм і методів роботи сільської молоді. В рамках програми проводилася акція “Жнива”, в ході якої молоді механізатори брали участь у трудовому суперництві під час збору урожаю, було відновлено наставницький рух, оголошено огляд-конкурс молодіжних фермерських господарств, підводилися підсумки за номінаціями “кращий фермер”, “орендатор землі”, “виробник сільськогосподарської продукції”, “краща молодіжна бригада, ланка”. Подібні форми і методи роботи були впроваджені в Полтавській, Вінницькій, Одеській та інших областях.¹³

В регіонах України шукали шляхи кадрового забезпечення молодіжної політики. Наприклад, в Сарненському районі Рівненської області в 1994 р. в структурі сільських та селищних рад було введено посади спеціалістів по роботі з молоддю. У 1994-1995 рр. більшість з них пройшли перепідготовку на курсах підвищення кваліфікації Українського науково-дослідницького інституту проблем молоді. У 1996 р. в 20 з 22 сільських та селищних рад району спеціалістами по роботі з молоддю працювали педагоги або ж особи, які мали досвід роботи з молоддю. При кожній сільській раді було створено координаційні ради, до складу яких входили голова виконкому чи секретар, головні бухгалтери сільської ради, директор школи, його заступник з виховної роботи, директор будинку культури, художній керівник чи завідуючий клубом, завідуючий бібліотекою, дільничний інспектор та спеціаліст по роботі з молоддю. Це дозволило комплексно вирішувати проблеми організації та фінансування молодіжних проблем.¹⁴ Подібний досвід роботи був розповсюджений в інших регіонах України.

Важливу роль в реалізації регіональної молодіжної політики відігравали культурні традиції і, зокрема, релігія. Релігійна зорієнтованість молоді в більшій мірі проявлялася в західних областях України. Це вносило свої корективи в діяльність органів державної влади, суспільних інститутів щодо пошуку шляхів співпраці з релігійними конфесіями та молодіжними організаціями регіону. Так, впродовж 1999 р. управління в справах сім’ї та молоді Львівської обласної держадміністрації налагодило співпрацю з Патріаршою молодіжною комісією Української Греко-католицької церкви та молодіжними структурами інших традиційних церков, спільно з релігійними організаціями або за їх участі було проведено цілу низку заходів, зокрема: круглий стіл „Християнська родина” за участю представників регіональних конфесій, громадських організацій та органів державної влади; весняну толоку до Великодніх свят та акцією ”Великдень для всіх”; вуличні вистави “Святе і грішне” до Дня молоді разом зі Львівським духовним театром “Воскресіння” та ін.¹⁵

Крім вище згаданих чинників, які обумовлювали розвиток регіональної молодіжної політики, були і інші. Наприклад, для Житомирської, Київської та Чернігівської областей важливою була робота з молоддю, яка зазнала негативних впливів внаслідок Чорнобильської катастрофи. Одним з напрямків роботи державних органів, комітетів у справах молоді в Кримській АР було прагнення врахувати запити молоді, що повернулась з місць сталінських депортацій. Так, Реском у справах сім’ї та молоді спільно з Рескомом у справах національностей і депортованих громадян організував тематичні зміни для дітей з малозабезпечених сімей депортованих громадян на базі дитячого оздоровчого центру “Дружба” м. Євпаторії та інших закладах.¹⁶

В прикордонних областях України молодіжна політика включала в себе співпрацю та обмін досвідом роботи з молоддю прикордонних районів інших країн. Особливо це

практикувалося в західних областях, які входили до євро-регіонів “Буг” та “Карпати”. Комітет у справах сім’ї та молоді Луганської області вживав заходи, спрямовані на протидію нелегальній міграції жінок, допомогу дітям, молоді, жінкам, яких готували до депортації. Комітет у справах сім’ї та молоді Львівської області у січні – серпні 1999 р. уклав угоди з Белгородською, Воронежською та Ростовською областями Росії щодо проведення молодіжних, спортивних, культурних, інформаційних обмінів, спільних заходів, обмінів досвідом роботи.¹⁷

Реалізація регіональної молодіжної політики могла бути успішною при постійній підтримці органів державної влади, достатньому фінансовому забезпеченні. З року в рік фінансування молодіжної політики мало тенденцію до збільшення. Так, якщо в 1995 р. на фінансування соціально-культурних закладів установ та заходів, пов’язаних з реалізацією державної молодіжної політики і соціального захисту, з Державного і місцевих бюджетів було виділено 3262,9 млн. грн., то в 1997 р. – 5599,8 млн., в 1999 р. – 5724 млн. грн. Слід зазначити, що якщо в 1998 р. кошти, вкладені на реалізацію державної молодіжної політики, становили 21,6% видатків зведеного бюджету, то в 1999 р. – лише 16,5%.¹⁸

Таким чином, регіональна державна молодіжна політика в Україні в 90-х рр. реалізовувалась на основі Законів, концепцій, програм, прийнятих центральними органами влади, розумінням та допомогою органів місцевої влади, з урахуванням особливостей розвитку регіонів. Широкий спектр роботи, яку проводили Комітети у справах сім’ї та молоді на місцях, давав позитивні результати. Частина молоді швидко зорієнтувалась в нових соціально-економічних умовах, знайшла своє місце в житті. На жаль, існували і серйозні проблеми. Економічна криза, політичні протиріччя у верхах гальмували розвиток державної молодіжної політики. Значна частина молодих людей залишалася без роботи. Частина юнаків та дівчат не витримували життєвих труднощів, порушували закон, духовно деградували.

Дослідження цієї проблеми повинне мати і практичну реалізацію. Враховуючи позитивні і негативні риси, форми і методи роботи по реалізації регіональної молодіжної політики, варто було б позитивний досвід цієї роботи в одних регіонах розповсюджувати і на інші через видання методичних рекомендацій. Органам влади на місцях, які займаються молодіжними проблемами, доцільно було б інтегрувати зусилля різних регіонів, областей, міст України з тим, щоб молодь відчула підтримку з боку держави, прагнула поєднати зусилля юнаків та дівчат з різних регіонів країни у вирішенні своїх проблем.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Головатий М. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення. – К., 1993; 2. Перепелиця М. Державна молодіжна політика в Україні (регіональний аспект) – К., 2001; 3. Немирівський Я. Регіональна молодіжна політика в Україні: деякі здобутки та проблеми // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв’язання. Збірник наукових публікацій Укр. НДІ проблем молоді. За підсумками виконання наукових програм та проектів у 1995 році. Вип. 5. – К., 1996; 4. Кузьминець О., Мельниченко В., Погорілко В. Сучасна молодіжна політика в Україні: досвід, розробки та проблеми реалізації // Там само; 5. Про становище молоді в Україні (За підсумками 1997 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України – К., 1998; Про становище молоді в Україні (за підсумками 1998 року) – К., 1999; Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року) – К., 2000; 6. Молодіжний рух в Україні: Довідник. / Укл.: Головенько В.А., Білий В.А., Головатий М.Ф., та ін. Ч.1. – К., 1998 – С.197; 7. Нове покоління незалежної України (1991 – 2001рр.). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України Про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року). – К., 2002. – С. 140; 8. Немирівський Я. Регіональна молодіжна політика в Україні: деякі здобутки та проблеми // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв’язання. Збірник наукових публікацій Укр. НДІ проблем молоді за підсумками виконання наукових програм, проектів у 1995 році. Вип.5. – К., 1996. – С. 31-32; 9. Кравченко С. Миليونер открывает дело // Комсомолец Донбасса. – 1991. – 19 марта; 10. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1998 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К., 1999. – С. 110; 11. Там само; 12. Там само – С. 112; 13. Нове покоління незалежної України (1991 – 2001р.). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К; 2002. – С.142; 14. Немирівський Я. Регіональна молодіжна політика в Україні: деякі здобутки та проблеми // Молодь України: стан, проблеми, шляхи розв’язання. – К., 1996. Вип. 5. – С. 34 – 35; 15. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К., 2000. – С. 109; 16. Нове

покоління незалежної України (1991 – 2001 рр.). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 року). - К., 2002. – С. 143; 17. Про становище молоді в Україні (за підсумками 1999 року.). Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України. – К., 2000. – С. 111; 18. Там само. – С. 113.

Л.В.Прокопчук

ВЗАЄМИНИ МІЖ ПРАВОСЛАВНИМИ ЦЕРКВАМИ В УКРАЇНІ (1990-і РР.)

Процеси демократизації суспільного життя, що мали місце в СРСР в кінці 1980-х рр., сприяли розвитку релігійності населення та активізації церковного життя. Держава стала на шлях цивілізованих відносин з Церквою. Даний процес продовжувався і після отримання Україною незалежності. Було вироблене демократичне законодавство, яке гарантувало безперешкодне сповідання релігії і сприяло формуванню державно-церковних відносин, які відповідають міжнародним демократично-правовим критеріям і стандартам.

Радикальні зміни в суспільному житті оживили релігійно-національні почуття, які довгий час пригнічувались радянською владою, наслідком чого постало відродження УГКЦ, УАПЦ. Національні настрої вплинули й на структури РПЦ в Україні – УПЦ. Частина українських священнослужителів цієї Церкви виявила свій інтерес до автокефалії і внаслідок розколу в УПЦ постала нова Церква – УПЦ КП. Взаємини між різними Церквами виявилися складними і суперечливими.

До проблеми відносин між Православними церквами в Україні у 1990-і роки науковці виявили гострий інтерес із самого початку виникнення міжконфесійного конфлікту. Дослідження належать, головним чином, перу політологів, філософів-релігієзнавців, соціологів. В історичній науці дана проблема піднімалась досить рідко, найбільше вона проаналізована в кандидатській дисертації Н. Белікової “Релігійні конфесії України (кінець 80-х – 90-і роки ХХ століття)”. Однак автор торкається не лише взаємин між Православними церквами, а всього кола міжконфесійних стосунків.

Значну увагу міжцерковним взаєминам приділив політолог С. Смирнов у своїй кандидатській дисертації “Православ’я в контексті сучасних соціально-політичних процесів в Україні (90-і роки)”.

Взаємини між Православними церквами розглядались оглядачами журналу “Людина і світ” В. Бондаренком та В. Єленським, окремими авторами статей, поміченими в збірниках матеріалів наукових конференцій “Християнство на межі тисячоліть: економічні, правові, історичні та культурологічні аспекти” (Київ, 2001), “Релігія і суспільство в Україні: фактори змін” (К., 1998), “Екуменізм і проблеми міжконфесійних відносин в Україні” (Київ, 2001, “Міжконфесійні відносини в Україні: науковий аналіз і реалії сьогодення”), окремих наукових збірниках та ін. Однак автори торкались проблеми в основному побіжно. Тому в даній статті автор намагалась заповнити прогалини і комплексно проаналізувати проблему.

Міжконфесійні стосунки в 1990-і роки характеризуються загостренням конфліктів у першій третині 1990-х років з поступовим їх переходом в пасивну стадію. Перш ніж заглиблюватись в дану проблематику, розберемось що ж таке релігійний конфлікт? На думку багатьох сучасних дослідників, він є “зіткненням релігійних груп та індивідів з приводу різних позицій в питаннях віровчення, релігійної діяльності та правил побудови релігійних організацій”¹. Підтвердженням цих базисних моментів є історія релігії і, зокрема, християнства, коли відбувався поділ Церкви на католицьку і православну, виділення протестантських організацій з Римо-католицької церкви, і в подальшому утворення з них Протестантських церков.

Умовою виникнення релігійних конфліктів можуть бути позаконфесійні відносини. Церква є не лише релігійним інститутом, а також соціальним, і виконує багато соціальних функцій. Вони визначають її соціальний статус та роль. Соціальні функції Церкви спрямовані на реалізацію широкого спектру суспільних потреб: правових, політичних,